

Інформаційний звіт про проведені пошуково-ексгумаційні дослідження санітарних поховань військовиків різних військових формувань, загиблих у роки Першої Світової війни в околицях с.Орява (хребет Дзвинів), с. Климець Сколівського району Львівської області (2014 рік).

Частина перша.

У відповідності до дозволу Міністерства культури України на проведення пошукових земляних робіт № 22-100-П/14 від 24 червня 2014 року, у період з 25.06.2014 по 31.12.2014 р. пошукова група «Товариства пошуку жертв війни «Пам'ять» дослідила місця боїв періоду Першої Світової війни в околицях с. Орява, с. Климець Сколівського району Львівської області (світлина 1).

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

01601, м. Київ, вул. Франка, 19
телефон 235-23-78, факс 235-32-57
E-mail: info@mincult.gov.ua

№ _____
На № _____

ДОЗВІЛ

на проведення археологічних розвідок, розкопок,
а також досліджень решток життєдіяльності людини,
що містяться під земною поверхнею, під водою

№ 22-100-П/14 від 24 червня 2014 року

Згідно із Законом України "Про охорону культурної спадщини", постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.02 № 316 та в межах повноважень, наданих наказом Міністерства культури України від 13.03.12 № 197, цей ДОЗВІЛ видано:

Горбачу Любомиру – голіві громадської організації «Товариство пошуку жертв війни «Пам'ять»

(прізвище, ім'я, по-батькові, посада, місце проживання, науковий ступінь)

1) на проведення археологічних досліджень об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини:

(найменування території, тип і база археологічного об'єкта, культурна або хронологічна належність розташованого (-ої) на території.

(область, район, місто, район у місті, селище, село)

2) на проведення досліджень решток життєдіяльності людини, що містяться під земною поверхнею, під водою:

с.мт. Бреховичі, с. Міжвинь, с. Стороневичі, с. Радохинці, с. Поповичі Мостиського району; с. Владипіль Самбірського району; с. Тухолька, с. Климець Сколівського району Львівської області- виявлення невідомих місць поховань загиблих воїнів Першої та Другої Світових воєн

(область, район, місто, район у місті, селище, село та об'єкт дослідження)

Характер і мета досліджень:

Вид робіт:

Пошукові земляні роботи

(наукові, охоронні)

Використання металодетектора чи будь-якого іншого обладнання для виявлення археологічних об'єктів:

без використання металодетектора чи будь-якого іншого обладнання
(назва обладнання та серійний номер)

Дослідження проводяться відповідно до програми, погодженою:

Відділом охорони культурної спадщини та культурних цінностей Львівської обласної державної адміністрації

(назва організації, яка затвердила наукову або охоронну документацію)

та кваліфікаційного документа від

20.11

Предмети і колекції, здобуті під час проведення робіт, повинні бути передані на постійне зберігання до:

фондів відповідних державних музеїв і заповідників

(назва установи)

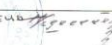
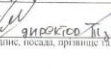
Перший заступник Міністра

О.Б. Островська-Люта

Світлина 1

Метою пошукових земляних робіт було віднайти місця санітарних поховань українських, російських, німецьких та австрійських вояків, які загинули взимку та навесні 1915 року під час боїв за вершини хребта Дзвинів та вершини гір в околицях с. Климець. В результаті проведених робіт (шурфування ймовірних місць поховань), було віднайдено **шістнадцять** санітарних поховань загиблих військовиків.

Відповідно до дозволу Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті жертв війни і політичних репресій № 03 від 15.10.2014 р.(світлина 2), у період з 15.10.2014 по 31.12.2014 року пошукова група громадської організації “Товариство пошуку жертв війни «Пам'ять»” спільно з ТЗОВ «Українська Пам'ять» ексгумувала (вилучила із захоронення) рештки загиблих військовослужбовців.

ДОЗВІЛ на здійснення ексгумації та перепоховання останків осіб, полеглих внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій від 15.10.2014 № 03 (дата) (реєстраційний)	
Підстава (в тому числі: відповідні нормативні акти та міжнародні договори, кнопотання захисників осіб та рішення Державної міжвідомчої комісії тощо)	Згідно з Порядком організації робіт з пошуку і впорядкування поховань жертв війни та політичних репресій, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2000 № 1867 “Про затвердження Комплексної програми пошуку і впорядкування поховань жертв війни та політичних репресій”, Тимчасовим порядком здійснення на території України пошуку, ексгумації та перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій, і впорядкування місць їх поховання, затвердженим наказом Мінбуду України від 09.06.2006 № 193, зареєстрованим в Мін'юсті України 11.08.2006 за № 969/12843, відповідно до листа Товариства з обмеженою відповідальністю «Українська Пам'ять» від 18 серпня 2014 року № 1.
надається дозвіл	
Товариство з обмеженою відповідальністю «Українська Пам'ять» (керівник – Горбач Любомир Богданович) (повна назва підприємства, що є виконавцем робіт, прізвище, ім'я та по-батькові його керівника)	
на здійснення ексгумації (статус померлих осіб)	Останків вояків часів Першої Світової війни
у населених пунктах згідно відповідних Актів про встановлення місця поховання (назва населеного пункту, дата Акти)	с. Климець Сколівського району Львівської області, акт від 01.08.2014 р.,
з метою їх перепоховання (назва населеного пункту)	на кладовище с. Орява Сколівського району Львівської області.
в термін	з 15.10.2014 р. по 30.12.2014 р.
Дозвіл погоджено з (назва органу місцевого самоврядування, який погодив цей дозвіл)	сільський голова с. Климець Коканець Я.І.
Відповідальний секретар Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті учасників антитерористичної операції, жертв війни та політичних репресій	
 Святослав ШЕРЕМЕТА	
Дозвіл отримав: 16.10.2014 директор ТЗОВ «Українська Пам'ять» Любомир Горбач (дата отримання дозволу, посада, прізвище та ініціали особи, яка отримала дозвіл)	

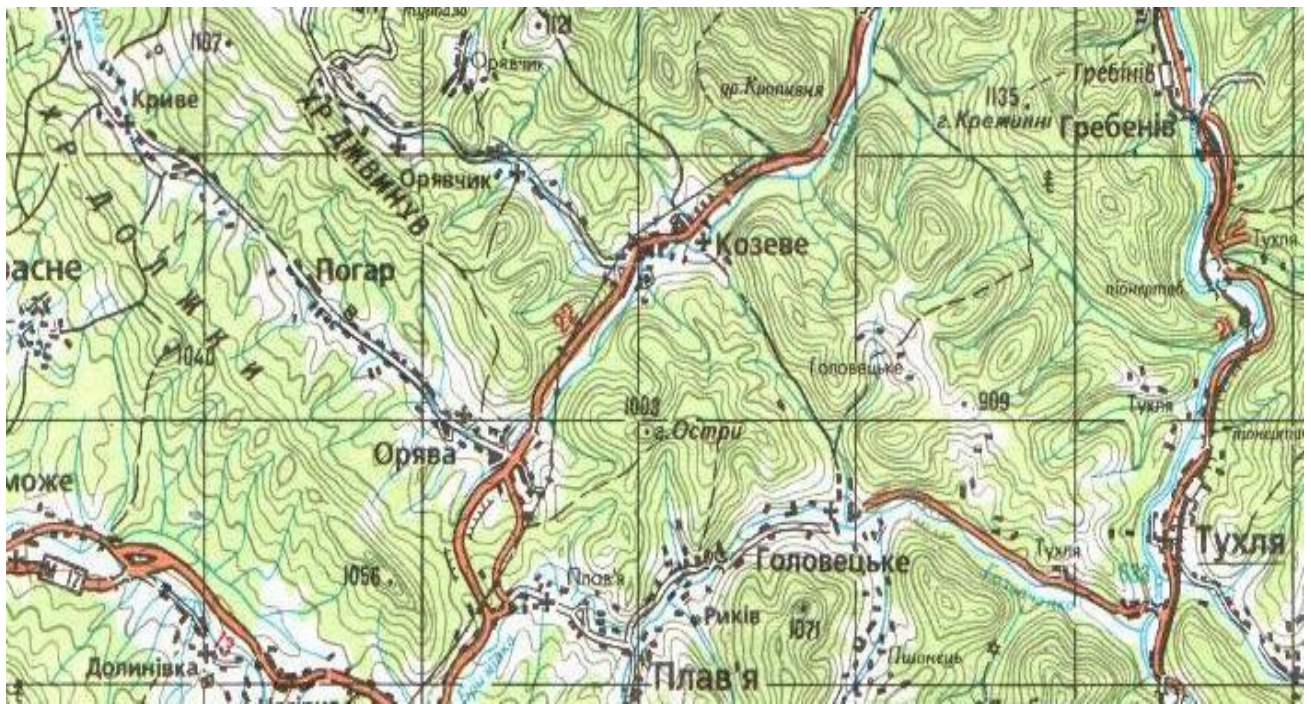

Історична довідка:

Хребет Дзвинів розташовано поруч з горою Острий. Взимку та навесні 1915 року ці місцевості стали ареною запеклих боїв між австро-німецькими та російськими військами (світлина 3).

На початку 1915 року горою Острий та хребтом Дзвинів володіли війська російської імператорської армії. Впродовж двох місяців австрійці спільно з німцями намагалися заволодіти стратегічно важливими гірськими вершинами, адже між г. Острий та вершиною хр. Дзвинів прямувала єдина дорога з м. Львова до м. Мукачева. Лише у квітні місяці германцям вдалось отримати ряд тактичних перемог. 9 квітня 41-й та 43-й піхотні полки німецької 1-ої піхотної дивізії генерала Ріхарда фон Конта потужним штурмом зігнали 16-й та 1-й Фінляндські полки російської армії з добре укріплених позицій ключової «висоти 943» з північної сторони хребта Дзвинів, а Північно-пруський 3-й гренадерський короля Фрідріха Вільгельма 1 полк заволодів другою по висоті вершиною хребта Дзвинів, завдавши важких втрат 237-му піхотному Гайворонському полку РІА. 24 квітня ,через два тижні після захоплення хр. Дзвинів, німецькі війська у складі 1-го батальйону 1-го гренадерського полку і 3-го батальйону 41-го піхотного полку північно-пруської 1-ї піхотної дивізії, підсилені австро-угорськими підрозділами корпусу Гофмана та артилерією, штурмували та захопили гору Острий.

Через десяток років на вершині хребта Дзвинів в пам'ять про тисячі загиблих зведено кам'яний насип та встановлено пам'ятну інформаційну таблицю. В період окупації України радянською Росією 1944-1991рр. насип було зруйновано.

Світлина 3

Під час проведення пошуково-ексгумаційних досліджень були виконані наступні роботи (див. описи):

Об'єкт 1, погребна яма № 2 знаходиться під вершиною хр. Дзвинів, з південної сторони від нього знаходиться с. Орява, з північної - с. Козьова. На місці віднайденого поховання проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких на глибині 0,3 м. від сучасної поверхні виявлено рештки людського скелета (світлини 1, 2).

Світлина 1

Світлина 2

Розкопки захоронення здійснювалися по-штиховим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили. При поглибленні та розширенні розкопу натрапляємо на залишки особистих речей та військового спорядження загиблих (світлини 3, 4).

Світлина 3

Світлина 4

Погребна яма має форму квадрата і приблизні розміри 2х2м. Поховання санітарного типу, розташоване у військовому шанці. Загиблих вояків похоронили на місці бою, неподалік від головної лінії польових фортифікаційних споруд. Випростані тіла загиблих було покладено спинами на долівку ями, черепними коробками спрямовано на північ. Ноги випростані, руки ледь зігнуті в ліктях, покладені на тазові кістки. Глинистий склад ґрунту та його вологість спричинили до швидкого руйнування як особистих речей і спорядження, так, і кісток людських скелетів. Визначити вік загиблих можна лише приблизно, ймовірно від 20 до 35 років (світлини 5, 6).

Світлина 5

Світлина 6

Знайдені поруч з людськими кістками предмети вказують на приналежність похованих до військових підрозділів. Зокрема, з військового однострою, спорядження та особистих речей знайдено: п'ятнадцять гудзиків з верхнього одягу із зображенням на них корони – загальновійськової відзнаки німецької кайзерівської армії; шість мундирних гудзиків без корони; п'ять гудзиків з верхнього одягу із зображенням двохголового орла – гербової фігури Російської держави; два мундирних гудзики для кріплення погонів із зображенням цифри **сім** (в німецькій армії (і не тільки) цифри на погонному гудзику означали номер підрозділу - полку, також цифра на гудзику відповідала цифрі на погоні); шість мундирних гачків для підтримання пояса зі спорядженням із зображенням на них корони – загальновійськової відзнаки німецької кайзерівської армії, чотири мундирних поясних гачки без корони; два натільних хрестики та два натільних релігійних медальйони; дванадцять гудзиків до спідньої білизни; дві поясні пряжки з написом «З НАМИ БОГ» та зображенням корони, аналогічної зображенню на гудзиках; запальничка; залишки металевого захисного шолома з загальновійськовим орлом; шкіряні ножни для багнета (світлин 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25). Військові ідентифікатори чи інші документи, які допомогли б встановити особи загиблих, відсутні.

Світлина 7

Світлина 8

Світлина 9

Світлина 10

Світлина 11

Світлина 12

Світлина 13

Світлина 14

Світлина 15

Світлина 16

Світлина 17

Світлина 18

Світлина 19

Світлина 20

Світлина 21

Світлина 22

Світлина 23

Світлина 24

Світлина 25

Таким чином, в результаті дослідження санітарного поховання на вершині хребта Дзвинів (**об'єкт 1, яма № 2**) були ексгумовані рештки **чотирьох** осіб, **одного** солдата російської і **трьох** вояків німецької королівської армій. Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 26).

Ексгумовані рештки військовиків урочисто перепоховано 12 вересня 2014 року на військовому кладовищі у с. Орява Сколівського району.

**Звіт склав керівник пошукової експедиції голова Товариства «Пам'ять»
Любомир Горбач.
2014 рік.**

